

2021-09-24

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Enheten för familjerätt och allmän
förmögenhetsrätt
via mejl
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L2@regeringskansliet.se

SOU 2021:36 Gode män och förvaltare - en översyn.

Svenska Bankföreningen (Bankföreningen) har fått rubricerat betänkande på remiss och ber att få lämna följande synpunkter.

Övergripande kommenterar på utredningen

Ställföreträdarskapsområdet är vitt omfattande och inbegriper flertalet svåra frågeställningar. Under pandemin, när många äldre eller sjuka har varit i behov av stöd, har dessa frågor kommit att bli än mer aktuella och en översyn av reglerna för att underlätta utövandet av ställföreträdarens uppgifter får anses ligga väl i tiden. Bankföreningen, som varit representerad i utredningen, tar ett aktivt ansvar för att dagligen sprida kunskap inom ställföreträdarskapsområdet och ser positivt på många av utredningens förslag, även de som inte är direkt relaterade till bankers verksamhet. Bankföreningen välkomnar till exempel de initiativ som innebär en mer samordnad hantering av ställföreträdarskapsfrågor, vilket bedöms underlätta för såväl bankerna, ställföreträdarna som överförmyndarna och självklart värna huvudmännen. Genom högre krav på kunskap, tydliga regler och effektiv kontroll kan sannolikt många ställföreträdarskapsfrågor hanteras snabbare. Huruvida en mer centraliserad styrning föranleder behov av inrättandet av en ny myndighet bör, av kostnadsskäl, utredas vidare.

En skyldighet för överförmyndaren att anmäla misstanke om brott till åtal

I utredningen föreslås att det införs en ny bestämmelse i 16 kap. 6 § Föräldrabalken (1949:381) (hädanefter FB) som innebär en skyldighet för överförmyndaren att anmäla misstanke om brott till åtal. Bankföreningen har under utredningen föreslagit att det också införs en bestämmelse som möjliggör för banker att genom brytande av banksekretessen meddela överförmyndaren misstanke om att ställföreträdaren har begått ekonomisk brottslighet mot sin huvudman. Utredaren ställer sig positiv till

förslaget, men har av tidsbrist inte haft möjlighet att överväga det närmare. En möjlighet att för bankerna anmäla misstanke om ekonomisk brottslighet till överförmyndaren torde innebära ett mycket starkare skydd för den enskilde. Bankföreningen ser gärna att den föreslagna möjligheten för bankerna att anmäla misstanke om ekonomisk brottslighet utreds vidare.

Godmanskap ska inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig

I utredningen föreslås ett tillägg i 11 kap. 4 § FB om att godmanskap inte ska anordnas, om den enskilde kan få hjälp med mindre ingripande åtgärder. Som mindre ingripande åtgärd lyfts fram möjlighet till hjälp och stöd enligt reglerna om anhörigbehörighet (17 kap. FB) och framtidsfullmakt (lag 2017:310 om framtidsfullmakter). Bankföreningen delar uppfattningen att godmanskap inte ska anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig, men önskar påpeka att de olika formerna av ställföreträdarskap inte innebär samma möjligheter för ställföreträdaren att bistå sin huvudman med t.ex. bankärenden.

Anhörigbehörighet är den mest begränsade metoden att bistå och ger den anhörige rätt att hjälpa till med vardagliga ekonomiska ärenden. Som exempel på sådana kan nämnas att se till att vardagliga räkningar (t.ex. hyra, el och hemförsäkring) blir betalda och att bistå med att upprätta autogiromedgivanden för dylika räkningar. Besök på bankkontor är i de allra flesta fall nödvändigt för att kunna utträta ärendena. Anledningen är att en bank inte kan begränsa eller övervaka alla betalningar eller andra transaktioner en anhörig skulle kunna göra, om denne fick behörighet till den närståendes konton via internetbank. Genom att räkningarna hanteras i kassan kan banken däremot tillse att endast betalningar som faller inom ramen för den anhöriges behörighet blir betalda och därmed skyddas den närstående.

En framtidsfullmakt kan utformas på många olika sätt och vilken behörighet fullmaktshavaren har varierar således beroende på fullmaktsgivarens önskemål. En framtidsfullmakt ger normalt sett inte heller möjlighet för fullmaktshavaren att bistå fullmaktsgivaren med banktjänster på det sätt en bankkund idag är van vid att utföra dem, dvs. via internetbank, smart telefon eller surfplatta. Det beror på att framtidsfullmakten måste visas upp i original för att fullmaktshavaren ska kunna styrka sin behörighet. I avsaknad av ett centralt register över framtidsfullmakter (se vidare under rubriken *Digitala framtidsfullmakter och ett centralt register för framtidsfullmakter*) kan i de flesta fall en framtidsfullmaktshavare därmed nyttja fullmakten enbart vid besök på bankkontor. Däremot erbjuder flera banker väl fungerande digitala tjänster för gode män och förvaltare. Anledningarna till detta är bl.a. att det finns ett domstolsbeslut på förordnandet och ett registerutdrag som visar på behörighet.

När någon ska bistå med återopande av anhörigbehörighet eller framtidsfullmakt kan detta i praktiken således innebära mer omständliga och tidskrävande processer och begränsade möjligheter jämfört med när en god man (eller förvaltare) har anordnats.

Introduktionsutbildning och fördjupad utbildning ska tas fram nationellt

Bankföreningen ställer sig bakom förslaget om att det på nationell nivå bör tas fram obligatoriska utbildningar för gode män och förvaltare. Ställföreträdarens uppdrag innebär avseende ekonomisk assistans i de allra flesta fall kontakt med en eller flera banker. Bankföreningen anser att det är mycket viktigt att ställföreträdare utbildas i vilka regler som gäller och bidrar gärna med kunskap vid framtagandet av obligatoriska utbildningar.

Ett nationellt ställföreträdareregister

Bankföreningen ställer sig positiv till förslaget om ett nationellt ställföreträdareregister. Som föreningen har påpekat under utredningen är det troligt att ett sådant skulle kunna möjliggöra för banker att erbjuda ännu fler digitala tjänster till ställföreträdare och huvudmän.

Digitala framtidsfullmakter och ett centralt register för framtidsfullmakter

I utredningen föreslås att en framtidsfullmakt ska kunna undertecknas och bevitnas digitalt. Bankföreningen ställer sig positiv till digitalisering och förenkling, men förslaget ger upphov till flera frågor som inte besvaras i utredningen. Hur identifieras att en digital framtidsfullmakt är originalet? Hur ska fullmaktshavaren presentera en digital framtidsfullmakt för banken om det inte finns ett register? Hur återkallas en digital framtidsfullmakt? Vem tillhandahåller de digitala framtidsfullmakterna? Blikravet på vittnenas samtidiga närvaro enklare att avvika från vid digital signering? Bankföreningen anser att förslaget kring digitala framtidsfullmakter måste utredas vidare.

Bankföreningen anser att det är olyckligt att utredningen bedömer att ett register över framtidsfullmakter inte bör införas. Utan ett sådant register kvarstår svårigheten för banker att erbjuda framtidsfullmaktshavaren digitala tjänster. Framtidsfullmakten kommer, så länge ett register inte finns, i praktiken inte att kunna vara ett attraktivt alternativ till godmanskap. Och även om ett register införs kan tekniska begränsningar medföra att framtidsfullmakten inte kan vara ett attraktivt alternativ, eftersom innehållet i fullmakten vid varje tillfälle måste stämmas av mot det bankärende fullmaktshavaren ska utföra och att det omfattas av den aktuella framtidsfullmakten. Förslaget om att i lagtext förtydliga att godmanskap inte ska

anordnas om den enskilde kan få hjälp genom andra mindre ingripande åtgärder, t.ex. genom framtidsfullmakt, blir ett slag i luften, om ställföreträdaren med stöd av framtidsfullmakt inte också har samma tekniska förutsättningar som en god man att bistå sin huvudman. I sammanhanget bör också framhållas att en överförmyndare har möjlighet att besluta om att en framtidsfullmaktshavare helt eller delvis inte längre får bruka en framtidsfullmakt, om han har använt framtidsfullmakten på ett sådant sätt att det skadat eller missgynnat framtidsfullmaktsgivaren. Överförmyndarens beslut kommer inte till tredje mans kännedom idag.

Bankföreningen anser inte att det är rimligt att hantera kontrollen av godmanskap väsensskilt från ställföreträdarskap som sker med stöd av framtidsfullmakt. En framtidsfullmaktshavare har i de flesta fall (beroende på utformningen av framtidsfullmakten) en mer långtgående möjlighet att företräda sin huvudman jämfört med en god man, dessutom utan att en överförmyndare godkänner eller granskar handlingarna.

Bankföreningen förordar därför att det inrättas ett centralt, digitalt åtkomligt register för framtidsfullmakter. Ett sådant register skulle inte bara möjliggöra för bankerna att erbjuda fullmaktshavaren digitala tjänster, utan också göra framtidsfullmakten synlig för andra tredje män och lösa frågan om hur tredje man får kännedom om att en framtidsfullmakt återkallats. Ett centralt register för framtidsfullmakter bör därför utredas och införas snarast. I det sammanhanget bör också erfarenheter från hur framtidsfullmaktslagen tillämpats tas i beaktande och en översyn av lagstiftningen i stort rekommenderas.

SVENSKA BANKFÖRENINGEN

Hans Lindberg

Richard Edlepil